

SATURS

PRIEKŠVārds	6
VIspārīgā Daļa	7
1. Krimināllikumu VIspārīgās daļas sistēma	9
2. VIspārīgie noteikumi	11
3. Noziedzīgs nodarījums	20
4. Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību	43
5. Sods	50
6. Soda noteikšana	67
7. Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda	77
8. Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības	91
9. Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi	95
SEVIŠKĀ DAĻA	97
1. Krimināllikumu Sevišķās daļas sistēma	99
2. Noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds	100
2.1. Genocīds	100
2.2. Noziegumi pret cilvēci	101
2.3. Noziegumi pret mieru	102
2.4. Kara noziegumi	103
3. Noziegumi pret valsti	106
4. Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi	116
5. Noziedzīgi nodarījumi pret personu	121
5.1. Nonāvēšana	121
5.2. Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību	124
5.2.1. Noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar miesas bojājumu nodarīšanu	124
5.2.2. Noziedzīgi nodarījumi, kas bīstami personas dzīvībai un veselībai	127
5.3. Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām	131
5.3.1. Noziedzīgi nodarījumi pret privātās dzīves neaizskaramību	132
5.3.2. Noziedzīgi nodarījumi pret personas vienlīdzību un ticības brīvību	133
5.3.3. Noziedzīgi nodarījumi pret intelektuālo un rūpniecisko īpašumu	135

5.4. Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību	136
5.5. Noziedzīgi nodarījumi pret godu un cieņu	141
5.6. Noziedzīgi nodarījumi pret dzimumbrīvību un dzimumneaizskaramību	142
5.7. Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem	144
5.8. Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību	147
5.9. Noziedzīgi nodarījumi pret mirušā piemiņu	149
5.10. Noziedzīgi nodarījumi pret iedzīvotāju veselību	150
6. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu	153
7. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	163
7.1. Noziedzīgi nodarījumi pret tautsaimniecību muitas darbības sfērā	163
7.2. Noziedzīgi nodarījumi pret tautsaimniecību finansu-kredīta sfērā	165
7.3. Noziedzīgi nodarījumi uzņēmējdarbībā	168
7.4. Noziedzīgi nodarījumi valsts ieņēmumu sfērā	175
8. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību	178
8.1. Noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar šaujamočiem, munīciju un sprāgstvielām	178
8.2. Neatļautas darbības ar narkotiskām, psihotropām, indīgām un stipri iedarbīgām vielām	181
8.3. Citi noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību	187
9. Noziedzīgi nodarījumi pret sabiedrisko kārtību	190
10. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību	194
11. Kibernozieģumi	200
12. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību	202
12.1. Noziedzīgi nodarījumi, kas vērsti pret valsts amatpersonu	202
12.2. Noziedzīgi nodarījumi, saistīti ar dokumentu, ziņu iesniegšanu un izmantošanu	204
12.3. Noziedzīgi nodarījumi pret valsts robežas, pierobežas joslu, robežkontroles un robežpārejas joslu speciālo režīmu	208
12.4. Noziedzīgi nodarījumi, saistīti ar obligātu priekšrakstu neievērošanu	209
12.5. Citi noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību	213
13. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	214
13.1. Noziedzīgi nodarījumi, kuru subjekts ir jurisdikcijas institūciju amatpersonas	214
13.2. Noziedzīgi nodarījumi, kurus izdara personas, pret kurām jau piemēroti piespiedu līdzekļi	215

13.3. Noziedzīgi nodarījumi, kurus izdarījušas personas, kas aicinātas piedalīties procesā vai citādi saistītas ar lietvedību	217
13.4. Nodarījumi, kas veido piesaistību noziedzīgiem nodarījumiem	219
13.5. Noziedzīgi nodarījumi, kas vērsti pret jurisdikcijas realizēšanu	221
13.6. Citi noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	222
14. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	224
14.1. Noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā subjekts	224
14.2. Noziedzīgi nodarījumi, kas izpaužas dienesta ļaunprātībā	225
14.3. Kukuļošana	227
14.4. Citi noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	230
15. Noziedzīgi nodarījumi militārajā dienestā	232
15.1. Noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar izvairīšanos no militārā dienesta pildīšanas	232
15.2. Noziedzīgi nodarījumi pret dienesta pakļautību un citu karavīru	234
15.3. Noziedzīgi nodarījumi pret militārās pārvaldes institūciju dienesta interesēm	236
15.4. Noziedzīgi nodarījumi pret militārā dienesta mantas izmantošanas kārtību un interesēm	237
15.5. Noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar militāro reglamentu pārkāpšanu	238
15.6. Citi noziedzīgi nodarījumi militārajā dienestā	239
LIETUVAS REPUBLIKAS KRIMINĀLKODEKSS	241
SODU KODEKSS	353

Priekšvārds

Pagājušā gadsimta pēdējā desmitgadē visās trijās Baltijas valstīs – Igaunijā, Latvijā un Lietuvā tika veikts intensīvs darbs jaunu krimināllikumu izstrādāšanā. Pirmā no Baltijas valstīm jaunu krimināllikuma projektu pabeidza izstrādāt Latvija. 1998.gada 17.jūnijā Latvijas Republikas Saeima pieņēma Krimināllikumu, kas stājās spēkā no 1999.gada 1.aprīļa. Lietuvas Republikas kriminālkodekss apstiprināts ar 2000.gada 26.septembra likumu; stājās spēkā no 2003.gada 1.janvāra. Igaunijas Republikas parlaments Sodū kodeksu pieņēma 2001.gada 6.jūnijā; tas stājās spēkā no 2002.gada 1.septembra.*

Grāmatu sēriju “Salīdzināmās krimināltiesības” Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras profesori U.Krastiņš (Vispārīgā daļa) un V.Liholaja (Sevišķā daļa) sāk ar Igaunijas, Latvijas un Lietuvas krimināllikumu salīdzināšanu. Grāmata dod ieskatu par šo valstu krimināllikumu Vispārīgās daļas tiesību institūtiem, kā arī par Sevišķās daļas atsevišķās nodaļās ietvertajām noziedzīgu nodarījumu grupām.

Grāmata domāta augstāko mācību iestāžu studentiem krimināltiesību padziļinātai apgūšanai, maģistrantiem, kuru mācību programmā ietverts priekšmets “Salīdzināmās krimināltiesības”, kā arī praktiskā darba juristiem un ikvienam, kurš interesējas par krimināltiesībām.

Salīdzinājumam izmantoti: Penal Code (consolidated text, Jan. 2004) www.legaltext.ee. Óciéiāķuē žiaāžn Ēčņiāñžie šāñļóiečžč. – Ņāžņ-Ļāñšiošć: Žščā. Ōāķņš Ļšāññ, 2002.

---

* Izdevumā ievietots Lietuvas Republikas kriminālkodekss un Igaunijā spēkā esošais Sodū kodekss.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Krimināllikumu Vispārīgā daļa satur krimināltiesību normu kopumu, kas reglamentē kriminālatbildības pamatus un nosacījumus, kādi ievērojami, realizējot Sevišķās daļas normas. Šādi nosacījumi valstu krimināllikumos sakārtoti noteiktā secībā un apjomā Vispārīgās daļas nodaļās (apakšnodaļās). Tie nosaka krimināltiesību Vispārīgās daļas institūtu pazīmes un to piemērošanas kārtību saistībā ar Sevišķās daļas normām, kurās paredzētas konkrētu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes. Vispārīgās daļas nosacījumi patstāvīgi nav piemērojami, jo attiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas formulēti Sevišķās daļas normās, taču, realizējot Sevišķās daļas normas, tie ir obligāti ņemami vērā. Tāpēc ir ļoti svarīgi pēc iespējas pilnīgāk formulēt Vispārīgās daļas normas krimināllikumu pilnveidošanas procesā, un šajā nolūkā lieti var noderēt iepazīšanās ar citu valstu krimināllikumiem.

1. Krimināllikumu Vispārīgās daļas sistēma

Krimināllikuma (KL, Latvija) Vispārīgā daļa sastāv no astoņām nodaļām: 1.nodaļa. "Vispārīgie noteikumi"; 2. – "Noziedzīgs nodarījums"; 3. – "Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību"; 4. – "Sods"; 5. – "Soda noteikšana"; 6. – "Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda"; 7. – "Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības"; 8.nodaļa – "Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi".

Sodu (Penitenciārais) kodekss (SK, Igaunija) satur septiņas nodaļas: 1.nodaļa. "Vispārīgie noteikumi"; 2. – "Vainojams nodarījums" ar trim apakšnodaļām – "Vainojama nodarījuma sastāvs"; "Prettiesiskuma izslēgšana"; "Vaina"; 3. – "Soda veidi un mēri" ar trim apakšnodaļām – "Par noziegumiem piemērojamie pamatsodi"; "Par pārkāpumiem piemērojamie pamatsodi"; "Papildsodu veidi", kas piemērojami fiziskām personām par noziegumiem"; 4. – "Soda noteikšana" ar trim apakšnodaļām – "Soda noteikšanas nosacījumi"; "Naudas summas piedziņas, naudas soda un mantiskā soda aizstāšana"; 5. – "Atbrīvošana no soda"; 6. – "Noilgums"; 7.nodaļa. "Citi ietekmēšanas līdzekļi".

Lietuvas Republikas kriminālkodeksam (LK) ir četrpadsmit nodaļas: 1.nodaļa – "Vispārīgie noteikumi"; 2. – "Krimināllikuma darbība"; 3. – "Noziegums un kriminālpārkāpums"; 4. – "Noziedzīga nodarījuma

VISPĀRĪGĀ DAĻA

---

stadijas un formas”; 5. – “Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību”; 6. – “Atbrīvošana no kriminālatbildības”; 7. – “Sods”; 8. – “Soda noteikšana”; 9. – “Krimināltiesiskie ietekmēšanas līdzekļi un to noteikšana”; 10. – “Soda izpildes atlikšana un atbrīvošana no soda”; 11. – “Nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnības”; 12. – “Kriminālatbildības noilguma termiņi”; 13. – “Sodāmība”; 14. nodaļa – “Medicīniskie piespiedu līdzekļi”.

Tādējādi Latvijas, Igaunijas un Lietuvas krimināllikuma Vispārīgās daļas nodaļu skaits ir atšķirīgs. LK skaita ziņā to ir visvairāk, bet, ja pieskaitām apakšnodaļas, tad SK neko neatpaliek, un var teikt, ka KL Vispārīgajā daļā ir vismazāk nodaļu. Vispārīgā daļā pantu skaita ziņā visdaudzskaitlīgākais ir LK (98), tad seko SK – 87 un, visbeidzot, KL ir 71 pants.

Krimināllikumu Vispārīgās daļas nodaļu un normu skaits vien gan vēl neliecina par attiecīgā krimināllikuma pilnīgumu. Iespējams gan, ka tas atvieglo attiecīgās krimināllikuma normas atrašanu. Taču par to, cik krimināltiesības aptveroša ir katra krimināllikuma Vispārīgā daļa, kā arī par krimināllikumu īpatnībām varēsim spriest pēc tam, kad būs veikta krimināltiesību institūtu un atsevišķu normu analīze.

Latvijas, Igaunijas un Lietuvas krimināllikumu turpmākā analīze tiks veikta, salīdzinot Krimināllikuma (KL) Vispārīgās daļas atsevišķās nodaļās ietvertās normas ar Sodu kodeksa (SK) un Lietuvas Republikas kriminālkodeksa (LK) attiecīgajām normām, izceļot atšķirīgos risinājumus.

2. Vispārīgie noteikumi

KL 1.nodaļa – “Vispārīgie noteikumi” (1.–5.pants); SK 1.nodaļa – “Vispārīgie noteikumi (1.–2.pants; 5.11.pants); LK 1.nodaļa – “Vispārīgie noteikumi” (1.–2.pants); 2.nodaļa – “Krimināllikuma darbība” – (3.–9.pants)

Krimināllikuma (turpmāk KL) 1.pantā izteikts **kriminālatbildības pamats** – pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tūši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Sodu kodeksā (turpmāk SK) kompaktā veidā nav dots kriminālatbildības pamats, taču kriminālatbildības pamatnosacījumi ir ietverti Vispārīgo noteikumu 2.pantā (nosacījumi soda piemērošanai). Šajā pantā teikts, ka neviens nevar tikt notiesāts un sodīts par nodarījumu, kurš saskaņā ar tā izdarīšanas brīdī spēkā esošo likumu nebija vainojams nodarījumā, ka sods tiek piemērots par nodarījumu, kas atbilst vainojama nodarījuma sastāvam, ir pretlikumīgs, un ja persona ir vainīga tā izdarīšanā (šā panta pirmā un otrā daļa).

Kriminālatbildības pamats noteikts Lietuvas Republikas kriminālkodeksa (turpmāk LK) 2.pantā – kriminālatbildībai un sodam persona pakļauta tikai tādā gadījumā, ja viņas izdarītais nodarījums ir bijis aizliegts ar likumu, kas ir bijis spēkā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā; kriminālatbildība un sods draud tikai tādai personai, kura vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, un tikai tādā gadījumā, ja nodarījuma izdarīšanas laikā no viņas varēja prasīt likumam atbilstošu uzvedību; saskaņā ar krimināllikumu atbildībai pakļauta tikai tāda persona, kura izdarījusi nodarījumu, kas atbilst krimināllikumā paredzēta nozieguma vai kriminālpārkāpuma sastāvam (šā panta pirmā, trešā un ceturtā daļa).

Kaut arī kriminālatbildības pamats KL, SK un LK izteikts šaurāk vai plašāk, visos tajos uzsvērts, ka to veido krimināllikumā paredzēts noziedzīga nodarījuma sastāvs. Tas nozīmē, ka visos šajos likumos nav pieļauta likuma analogija. KL tas īpaši uzsvērts nav, bet ir ietverts kriminālatbildības jēdziena formulējumā (1.panta pirmajā daļā) un

VISPĀRĪGĀ DAĻA

---

pastiprināts ar šā panta otro daļu – nevienu nedrīkst atzīt par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un nevienam nedrīkst uzlikt kriminālsodu citādi kā ar tiesas spriedumu un saskaņā ar likumu. Turpretī SK skaidri pateikts, ka nodarījums nevar tikt atzīts par vainojamu nodarījumu uz likuma analogijas pamata (2.panta ceturtnā daļa). LK šis princips izriet no kriminālatbildības nosacījumiem un 2.panta otrajā daļā teiktā, ka sods, kriminālie un audzinoša rakstura, kā arī medicīniskie piespiedu līdzekļi tiek piemēroti tikai saskaņā ar likumu.

Latvijas, Igaunijas un Lietuvas krimināltiesības atzīst principu, ka personu nedrīkst divas reizes notiesāt par vienu un to pašu nodarījumu. Atšķirībā no KL, SK un LK šis princips ietverts tieši krimināllikumā. SK 2.panta trešajā daļā teikts, ka nevienu nedrīkst notiesāt par vienu un to pašu vainojamu nodarījumu atkārtoti, neatkarīgi no tā, vai sods ticis piespriests Igaunijā vai citā valstī. LK 2.panta sestajā daļā tāpat noteikts, ka nevienu nedrīkst pakļaut sodam divas reizes par vienu un to pašu noziedzīgo nodarījumu.

Tikai LK ietverts nosacījums, ka likuma nezināšana neatbrīvo no kriminālatbildības. Latvijā un Igaunijā šis nosacījums pastāv krimināltiesību teorijā un tiek realizēts jurisdikcijas praksē.

SK un LK, atšķirībā no KL, Vispārīgajā daļā noteikti krimināllikuma mērķi un uzdevumi.

SK 1.pantā noteikts, ka Soddu kodeksa Vispārīgās daļas noteikumi tiek piemēroti, nosakot sodu par vainojamu tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kas paredzēti šā kodeksa Sevišķajā daļā un citos likumos (šā panta pirmā daļa), ka Soddu kodekss Vispārīgās daļas izpratnē ir šis kodekss vai cits likums, kas paredz sodu par vainojama nodarījuma izdarīšanu (panta otrā daļa).

LK 1.pantā uzsvērts, ka Lietuvas kriminālkodekss ir vienots krimināllikums, kura mērķis ir ar krimināltiesību līdzekļiem aizsargāt cilvēka un pilsoņa tiesības un brīvības, sabiedrības un valsts intereses no noziedzīgiem nodarījumiem. Kriminālkodekss nosaka: 1) kādi nodarījumi ir noziegumi un kriminālpārkāpumi un tos aizliedz; 2) sodus, kā arī piespiedu un audzinoša rakstura līdzekļus par šajā likumā paredzētajiem nodarījumiem, kā arī medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus; 3) kriminālatbildības

2. Vispārīgie noteikumi

pamatus un nosacījumus, kā arī pamatus un nosacījumus, kuriem pastāvot, noziedzīgu nodarījumu izdarījušas personas ir pamats atbrīvot no kriminālatbildības un soda (2.pants).

No šiem formulējumiem redzams, ka Igaunijas krimināltiesībās ne tikai SK var būt paredzēta kriminālatbildība, bet arī citos likumos tā var būt ietverta (1.panta pirmā daļa), turpretī Latvijā un Lietuvā KL un LK ir vienīgie likumi, kuros paredzēti kriminālsodāmi nodarījumi (formulēti noziedzīgu nodarījumu sastāvi) un par to izdarīšanu noteikti sodi.

SK Vispārīgajos noteikumos ir ietverti šādi divi panti – “Vainojamu nodarījumu veidi” un “Noziegumu smaguma pakāpes” (3.un 4.pants). Šāda satura normas KL un LK ir iekļautas citās nodaļās (attiecīgi šo likumu 2.un 3.nodaļā), kur tās arī analizēsīm.

Krimināllikuma spēks telpā reglamentēts KL 2.pantā. Šā panta pirmajā daļā noteikts, ka persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā, atbild saskaņā ar šo likumu. Krimināllikuma darbībai telpā noteicošais teritoriālais princips ir ietverts arī SK (6.panta pirmā daļa) un LK (4.panta pirmā daļa). Teritoriālais princips attiecas arī uz personām, kas noziedzīgu nodarījumu izdarījušas ārpus Latvijas teritorijas, atrodoties uz gaisa kuģa, jūras vai upju kuģa vai cita peldoša līdzekļa, ja šis līdzeklis reģistrēts Latvijas Republikā un ja Latvijas Republikai saistošajos starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi, un tās saucamas pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikumu (3.pants). SK principā šis jautājums risināts līdzīgi (6.panta otrā daļa). LK tas nav īpaši regulēts.

LK ir reglamentēts jautājums par noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietu. Saskaņā ar LK 4.panta otro daļu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietu skaitās tā vieta, kur persona darbojusies vai varējusi darboties, kā arī vieta, kur iestājušās krimināllikumā paredzētās sekas. Noziedzīga nodarījuma līdzdalībnieku nodarījuma izdarīšanas vieta ir tā vieta, kur noziedzīgs nodarījums bijis izdarīts, bet ja viens no līdzdalībniekiem darbojies citā vietā, tad viņa darbības vieta. Ja viens un tas pats noziedzīgais nodarījums bijis izdarīts Lietuvas valsts teritorijā un citas valsts teritorijā, tad skaitās, ka šis nodarījums izdarīts Lietuvas valsts teritorijā, ja šajā teritorijā tas bijis sākts, pabeigts vai pārtraukts.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Arī SK risināts jautājums par nodarījuma izdarīšanas vietu. Saskaņā ar SK 11.panta pirmo daļu nodarījums skaitās izdarīts vietā, kur: 1) persona darbojusies; 2) personai juridiski bija pienākums darboties; 3) iestājušās vainojamā nodarījuma sastāvā ietvertās sekas, vai 4) pēc personas ieskata tikusi gaidīta vainojamā nodarījuma sastāvā ietverto seku iestāšanās. Līdzdalība nodarījuma izdarīšanā uzskatāma par izdarītu vietā, kur: 1) izdarītājs realizējis noziegumu; 2) darbojies līdzdalībnieks; 3) līdzdalībniekam juridiski bijis pienākums darboties, vai 3) pēc līdzdalībnieka ieskata tikusi gaidīta vainīgā nodarījuma sastāvā ietverto seku iestāšanās (11.panta otrā daļa). Šā panta trešajā daļā risināts vēl viens līdzdalībnieku atbildības gadījums: ja ārvalstī izdarītā nozieguma līdzdalībnieks noziegumu izdarījis Igaunijas teritorijā, un ja saskaņā ar Igaunijas Sodu kodeksu tāds nodarījums ir sodāms, un izdarītāja realizētais nodarījums ir sodāms tā izdarīšanas vietā, vai ja nodarījuma izdarīšanas vietā nedarbojas nevienas valsts penitenciārās tiesības, tad attiecībā uz līdzdalībnieku darbojas Igaunijas Sodu kodekss.

Krimināllikumā tik detalizēti nodarījuma izdarīšanas vietas reglamentācija nav risināta, tāpēc tie ir krimināltiesībās izstrādāti vai izstrādājami jautājumi.

Eksteritoriālais jeb diplomātiskās imunitātes princips ietverts KL 2.panta otrajā daļā – ja noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā izdarījis ārvalstu diplomātiskais pārstāvis vai cita persona, kura saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem vai Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem nav pakļauta Latvijas Republikas jurisdikcijai, jautājums par šīs personas saukšanu pie kriminālatbildības izlemjams diplomātiskā ceļā vai saskaņā ar valstu savstarpējo vienošanos. Līdzīgā veidā eksteritoriālais princips tiek risināts LK (4.panta ceturtā daļa). SK par ārvalstu diplomātiskajiem pārstāvjiem īpaši nekas nav teikts.

Aizbildniecības princips ietverts KL 4.panta otrajā daļā, kurā teikts, ka Latvijas Republikas militārpersonas, kuras izvietotas ārpus Latvijas teritorijas, par noziedzīgiem nodarījumiem saucamas pie atbildības saskaņā ar Krimināllikumu, ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi. SK un KL šis gadījums nav īpaši izcelts, bet tiek risināts uz citu tiesību normu pamata.

Visos analizējamajos krimināllikumos ietverts **pilsonības princips** sakarā ar likuma darbību telpā. KL šis princips ietverts 4.panta pirmajā daļā: Latvijas pilsoņi, nepilsoņi vai ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā, par citas valsts teritorijā izdarītu noziedzīgu nodarījumu saucami pie atbildības Latvijas teritorijā saskaņā ar Krimināllikumu. Arī LK paredzēts, ka Lietuvas Republikas pilsoņi un citas personas, kurām ir uzturēšanās atļauja Lietuvā un kuras izdarījušas noziedzīgus nodarījumus citas valsts teritorijā, atbild saskaņā ar šo likumu (5.pants). Saskaņā ar SK 7.pantu, kas reglamentē Sodū kodeksa darbību attiecībā uz personu, noteikts, ka Igaunijas Sodū kodekss darbojas attiecībā uz ārpus Igaunijas teritorijas izdarītu nodarījumu, kas ir noziegums saskaņā ar Igaunijas Sodū kodeksu, ja nodarījums ir sodāms tā izdarīšanas vietā vai tur nedarbojas nevienas valsts penitenciārās tiesības, un: 1) uz starptautiska līguma pamata iesniegts lūgums par personas sodīšanu; 2) nodarījums izdarīts pret Igaunijas pilsoni vai Igaunijā reģistrētu juridisku personu, vai 3) persona, kura izdarījusi nodarījumu, tā izdarīšanas laikā bijusi Igaunijas pilsonis vai kļuvusi par tādu pēc nodarījuma izdarīšanas, vai viņa ir ārvalstnieks, kas aizturēts Igaunijā un nav izdodams.

Salīdzinājumā atšķirīgs ir tāds nosacījums, ka Igaunijas Sodū kodekss attiecas uz personām, kas nodarījumus izdarījušas ārvalstīs pret Igaunijas pilsoni vai Igaunijā reģistrētu juridisku personu. Vēl divās normās risināts jautājums par Igaunijas interešu aizsardzību ārpus Igaunijas teritorijas. SK 8.pantā teikts, ka neatkarīgi no jurisdikcijas, kas darbojas nodarījuma izdarīšanas vietā, Igaunijas Sodū kodekss darbojas attiecībā uz ārpus Igaunijas teritorijas izdarīto nodarījumu, ja nodarījuma sodāmība izriet no Igaunijai saistoša starptautiska līguma. Kaut arī tas nav paredzēts starptautiskā līgumā, atbildība par ārpus Igaunijas teritorijas izdarītu noziegumu jānes par izdarīto nodarījumu, ja tas saskaņā ar Igaunijas Sodū kodeksu ir pirmās pakāpes noziegums un nodarījis kaitējumu: 1) Igaunijas iedzīvotāju dzīvībai un veselībai; 2) Igaunijas valsts varas un aizsargspēju īstenošanai; 3) apkārtējai videi (9.pants).

Saskaņā ar LK 6.pantu ārvalstu pilsoņi, kas nedzīvo pastāvīgi Lietuvas Republikā, pakļauti kriminālatbildībai saskaņā ar šo kodeksu gadījumos, kad viņi citas valsts teritorijā izdarījuši pret Lietuvas valsts interesēm vērstus noziegumus, kas paredzēti LK 114.–128.pantā. Tie ir noziegumi pret Lietuvas valsts neatkarību, teritoriālo vienotību un konstitucionālo iekārtu.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Līdzīgi risināts šis jautājums arī KL, kura 4.panta trešajā daļā paredzēts, ka ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijas Republikā un kuri izdarījuši citas valsts teritorijā sevišķi smagus noziegumus (skat. KL 7.panta piekto daļu), kas vērsti pret Latvijas Republikas vai tās iedzīvotāju interesēm, neatkarīgi no tās valsts likumiem, kuras teritorijā izdarīts noziegums, saucami pie kriminālatbildības saskaņā ar Krimināllikumu, ja tie nav saukti pie kriminālatbildības vai nodoti tiesai saskaņā ar nozieguma izdarīšanas vietas likumiem.

LK 7.pants reglamentē kriminālatbildība par noziegumiem, kas paredzēti starptautiskajos līgumos. Saskaņā ar LK atbildībai pakļautas personas neatkarīgi no viņu pilsonības un dzīvesvietas, kā arī neatkarīgi no noziegumu izdarīšanas vietas un no tā, vai sods paredzēts atbilstoši vietējam likumam, kur noziegums bijis izdarīts, ja saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem par tiem bijusi paredzēta kriminālatbildība, tostarp par: 1) noziegumiem pret cilvēci un kara noziegumiem (99.–113.pants); 2) tirdzniecību ar cilvēkiem (147.pants); 3) bērna pirkšanu vai pārdošanu (157.pants); 4) viltotas naudas vai vērtspapīru glabāšanu vai realizāciju (213.pants); 5) naudas līdzekļu vai citas mantas, kas iegūta nelikumīgā ceļā, legalizāciju (216.pants); 6) terora aktu (250.pants); 7) gaisa kuģa sagrābšanu (251.pants); 8) cilvēka kā ķīlnieka sagrābšanu (252.pants); 9) radioaktīvo vielu likumīgās aprites noteikumu pārkāpšanu (256.un 257.pants); 10) noziegumiem, kas saistīti ar narkotiskām vai psihotropām vielām, indīgām un stipri iedarbīgām vielām (259.–269.pants).

LK 8.pantā paredzēti nosacījumi par šā likuma 5., 6.un 7.pantā reglamentētajiem gadījumiem. Personas, kuras ārpus Lietuvas Republikas robežām izdarījušas noziegumus, kas paredzēti šā kodeksa 5.un 6.pantā, pakļautas atbildībai tikai tādā gadījumā, ja to izdarītie nodarījumi atzīti par noziegumiem gan saskaņā ar tās valsts kriminālkodeksu, kuras teritorijā tie bijuši izdarīti, gan atbilstoši LK. Gadījumos, kad persona izdarījusi noziegumu ārvalsts teritorijā, tā tiek saukta pie tiesas atbildības Lietuvas Republikā, bet ja abās valstīs paredzēti dažādi sodi, tad sods tiek noteikts atbilstoši Lietuvas Republikas likumiem, taču tas nedrīkst pārsniegt sankcijas maksimālo robežu, kas paredzēta ārvalsts likumā, kuras teritorijā bijis izdarīts noziegums (8.panta pirmā daļa).

2. Vispārīgie noteikumi

Persona, kura izdarījusi noziegumus, kas norādīti LK 5., 6. un 7. pantā, nav saucama pie kriminālatbildības saskaņā ar šo likumu, ja viņa: 1) izcietusi sodu, ko noteikusi ārvalsts tiesa; 2) bijusi pilnīgi vai daļēji atbrīvota no soda, ko noteikusi ārvalsts tiesa; 3) ar ārvalsts tiesas nolēmumu bijusi attaisnota, atbrīvota no kriminālatbildības vai soda, vai sods nav bijis noteikts sakarā noilguma termiņa iztecēšanu vai arī sakarā ar citiem juridiskiem pamatiem, kas paredzēti attiecīgajā valstī.

Kā redzams no Latvijas, Igaunijas un Lietuvas krimināllikumos ietvertu normu par krimināllikuma darbību telpā apskata, mūsu krimināllikums vismazāk reglamentē tā spēku ārpus Latvijas Republikas teritorijas.

Tikai LK risināti ekstrādīcijas (fr. *extradicion* < lat. *ex* – no + *tradicio* – nodošana) nosacījumi. Saskaņā ar 9. panta pirmo daļu Lietuvas Republikas pilsoņi, kas izdarījuši noziedzīgu nodarījumu Lietuvas Republikā vai citas valsts teritorijā, var tikt izdoti ārvalstij vai nodoti Starptautiskajai krimināltiesai tikai saskaņā ar Lietuvas Republikas starptautisku līgumu. Līdzīgi uz starptautiska līguma pamata tiek risināts jautājums par ārvalstu pilsoņiem (šā panta otrā daļa).

LK 9. panta trešajā daļā norādīti gadījumi, kad Lietuvas Republikas vai ārvalstu pilsoni neizdod: 1) izdarīts nodarījums, kas saskaņā ar LK netiek atzīts par noziegumu vai kriminālpārkāpumu; 2) noziedzīgs nodarījums izdarīts Lietuvas Republikas teritorijā; 3) persona tiek vajāta par politiska rakstura noziegumu; 4) persona par nodarījumu bijusi notiesāta, attaisnota vai atbrīvota no kriminālatbildības vai soda; 5) par noziegumu personai citā valstī var piespriest nāves sodu; 6) iztecējis noilguma termiņš apsūdzēša sprieduma pieņemšanai vai tā izpildīšanai; 7) persona atbrīvota no soda uz amnestijas akta pamata vai apžēlošanas kārtībā; 8) ir citi pamati, kas paredzēti Lietuvas Republikas starptautiskajos līgumos.

Personas, kurām saskaņā ar Lietuvas Republikas likumiem bija dotas patvēruma tiesības, nav sodāmas atbilstoši šim likumam par noziegumiem, par kuriem tās bijušas vajātas aiz robežām, un netiek izdotas ārvalstīm, izņemot gadījumus, kas paredzēti šā likuma 7. pantā. Tie ir noziegumi, par kuriem paredzēta kriminālatbildība saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Krimināllikuma spēks laikā reglamentēts visos trijos krimināllikumos. KL 5.panta pirmajā daļā noteikts, ka nodarījuma (darbības vai bezdarbības) noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā. Līdzīgi šis jautājums atspoguļots arī SK 5.panta pirmajā daļā un LK 3.panta pirmajā daļā. Taču SK un LK dots nodarījuma izdarīšanas laika skaidrojums. Tā SK 10.pantā teikts, ka par nodarījuma izdarīšanas laiku tiek atzīts laiks, kad persona darbojās vai tai bijis juridisks pienākums darboties; seku iestāšanās laiks netiek ņemts vērā. LK 3.panta pirmajā daļā noteikts, ka par noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laiku jāuzskata darbības vai bezdarbības laiks vai krimināllikumā paredzēto seku iestāšanās laiks, ja persona vēlējusies, lai sekas iestājas citā laikā.

KL 5.panta otrā daļa satur noteikumu, ka likumam, kas atzīst nodarījumu par nesodāmu, mīkstina sodu vai ir citādi labvēlīgs personai, ja vien attiecīgajā likumā nav noteikts citādi, ir atpakaļejošs spēks, proti, tas attiecas uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms attiecīgā likuma spēkā stāšanās, kā arī uz personu, kura izcieš sodu vai izcietusi sodu, bet kurai saglabājusies sodāmība. Likumam, kas atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai citādi nelabvēlīgs personai, atpakaļejoša spēka nav (5.panta trešā daļa).

Līdzīgi šie jautājumi risināti arī SK 5.panta otrajā un trešajā daļā un LK 3.panta otrajā daļā, vienīgi šajos pantos nav minēti nekādi izņēmumi attiecībā uz likuma atpakaļejošo spēku, kā tas paredzēts KL 5.panta otrajā daļā.

KL 5.panta ceturtajā daļā teikts, ka persona, kas izdarījusi noziegumu pret cilvēci, noziegumu pret mieru, kara noziegumu un piedalījies genocīdā, ir sodāma neatkarīgi no šo noziegumu izdarīšanas laika. SK nodarījumu loks, uz kuriem neattiecas likuma atpakaļejošs spēks, ir mazāks. SK 5.panta ceturtajā daļā ir minēti tikai vainojami nodarījumi pret cilvēci un kara noziegumi. Arī LK 3.panta trešajā daļā paredzēti noziegumi, kuriem nav atpakaļejoša spēka. Tādi ir genocīds (99.pants), starptautiskajās tiesībās aizliegta apiešanās ar cilvēkiem (100.pants), starptautiskajās humanitārajās tiesībās aizsargātu cilvēku slepkavība (101.pants), okupētas valsts iedzīvotāju deportācija (102.pants), veselības kaitējuma nodarīšana starptautiskajās tiesībās aizsargātiem cilvēkiem,

2. Vispārīgie noteikumi

---

viņu mocīšana vai citāda necilvēciska apiešanās ar tiem (103.pants), civiliedzīvotāju vai kara gūstekņu piespiedu izmantošana pretinieka militārajos spēkos (105.pants), aizliegts kara uzbrukums (111.pants).

Vienīgi LK ir noteikts, ka tiek piemēroti tie soda un audzinošas iedarbības līdzekļi, kā arī medicīniskie piespiedu līdzekļi, kas bijuši paredzēti krimināllikumā tiesas nolēmuma pieņemšanas laikā.